

Upor¹

Abstract

Resistance

Since the mid-1990s, CrimethInc. has been one of the most prolific and ambitious anarchist projects in North America. Participants have crisscrossed the world for countless tours and actions; produced books, magazines, and other publications, including 650,000 copies of their debut *Fighting for Our Lives*. The collective has been to Slovenia several times, therefore partial translation of their book *Work* directly resonates collective discussions of the Slovene-speaking anarchist movement and CrimethInc. In the text entitled *Resistance* they explore possibilities of revolutionizing our lives on the everyday level. They emphasize that anyone and everywhere can resist, as long as this resistance remains inherent to the needs of every individual. After the initial analysis of the system around us, authors reject reformism as a productive form of engagement in the struggle for a radical transformation of society. The only way to combat recuperation of alternative practices is, in their opinion, a constant struggle against and beyond the existent. They understand resistance as a long-term process of continuous breaks, non-linear advances and retreats, where the main component of every revolutionary strategy remains a constant revolutionizing of the tactics. The text is therefore a mixture of analyses of the system and of the resistance, as well as a field guide through the new territories of struggle.

Keywords: resistance, capitalism, everyday life, recuperation

Povzetek

Od sredine devetdesetih let je kolektiv CrimethInc. eden od bolj ambicioznih in profiliranih anarhističnih projektov v Severni Ameriki. Na nešteti turnejah in akcijah so prekrizarili svet, izdajali knjige, revije in drugo literaturo, vključno s 650.000 izvodi njihovega prvenca *Boj za naša življenja*. Kolektiv je večkrat gostoval tudi v Sloveniji, zato prevod poglavja iz njihove knjige *Work* neposredno resonira s kolektivnimi diskusijami tukajšnjega anarhističnega gibanja s tem kolektivom. V prevodu besedila z naslovom *Upor* se CrimethInc. posveča raziskovanju možnosti za revolucioniranje naših življenj na ravni vsakdanjika. Poudarjajo, da se lahko upre kdorkoli in kjerkoli, dokler ta upor ostaja inherenten potrebam vsakega posameznika. Po začetni analizi sistema, ki nas obdaja, avtorji zavrnejo reformizem kot produktivno obliko angažmaja za temeljne družbene spremembe. Upor proti rekuperaciji alternativnih praks bivanja in dela vidijo v nenehnom boju proti in onkraj obstoječega. Upor razumejo kot dolgotrajen proces prelomov, nelinearnih napredkov in umikov, kjer je revolucioniranje taktik osrednja komponenta vsake revolucionarne strategije. Tekst je tako mešanica analize sistema, potencialov za upor in vodnika po novem terenu boja.

Ključne besede: upor, kapitalizem, vsakdanje življenje, rekuperacija

¹ Besedilo je bilo prvič objavljeno v knjigi *Work*, 2011: 328–371.

Ekonomisti so nam obljubljeni neskončno rast. Govorili so, da bomo vsi postali lastniki in investitorji, da bomo vsi postali kapitalisti. Nato smo se vpisali na univerzo, se v ta namen zadolžili in se izobrazili za službe, ki ne obstajajo. Omislili smo si hipotekarna posojila, ki si jih nismo mogli privoščiti. Dolgovi na naših kreditnih karticah so se nagrmadili do nezaslišanih višav. Pretvarjali smo se, da smo tudi mi del srednjega razreda.

Zdaj je postalo jasno, da na vrhu za nas ni prostora. Kapitalizem je piramidna shema, ki je dosegla skrajne meje svojega širjenja. Grčijo pretresajo nemiri, Francijo stavke, Veliko Britanijo zasedbe univerz. Medtem ko učinki ekonomske krize postajajo čedalje bolj otipljivi, se je vsa severna Afrika dvignila v upor. Ta val nemirov bo Združene države Amerike (ZDA) zajel šele na koncu, toda ta val je že na poti. Vladajoči red bo dajal videz trdnosti – vse do zadnjega trenutka.

Ni nam treba tako živeti

Zasebna lastnina je med tistimi družbenimi konvencijami, ki ustvarjajo neenako porazdelitev družbene moči in neenakomeren dostop do virov. Druge ne. Naše potrebe lahko naslovimo brez nakupov in prodaj. Z drugimi lahko tvorimo odnose, ne da bi si hkrati prizadevali, da bi na njihov račun nekaj iztržili.

Danes, ko je kapitalizem koloniziral že skoraj vse vidike našega življenja, težko verjamejo tem besedam. In vendar obstajajo številni primeri drugačnega delovanja. Če govorimo o produkciji, potem se lahko spomnimo na skupnosti, ki iz nečesa takšnega, kot je postavljanje skednja, naredijo skupnostni dogodek, v okviru katerega v enem dnevu zgradijo nekaj, za kar bi bilo ob drugačnem pristopu potrebnih nekaj mesecev dela. Ali pa odprtokodno programje, pri katerem programsko opremo ustvarjajo in prilagajajo njeni uporabniki sami. Glede distribucije pogledjmo knjižnice, ki lahko poleg knjig hranijo še marsikaj drugega. Ali pa prakso deljenja datotek, kjer tisti, ki neko datoteko potrebujejo, sami organizirajo njeno kroženje. Pri odnosih pomislimo na zdrava prijateljstva in družinske vezi, pri katerih vsakdo vlaga v blaginjo vseh drugih. Pomislimo tudi na zabave in festivale, kjer celo ljudje, ki se sicer ne poznajo med seboj, uživajo v družbi drug drugega.

Nobeden od teh modelov odnosov ne postavlja na prvo mesto sebičnosti in ne zaničuje vloženega truda. Vsi spodkopavajo koncept pomanjkanja: bolj ko ljudje vanje vlagajo, več imajo vsi od tega. Tovrstne tipe delovanja mora biti mogoče razširiti tudi na druga področja življenja.

Ideja o reorganizaciji celotne družbe je seveda strašljiva. Z našega trenutnega stališča si ne moremo predstavljati, kaj vse bi uveljavitev te ideje lahko prinesla in kakšen bi lahko bil rezultat. Lahko pa *začnemo*.

Odprava zasebne lastnine zagotovo prinaša izzive in težave posebne vrste, toda ti so težko lahko hujši od učinkov globalnega kapitalizma. Vsi poznamo tezo o t. i. tragediji skupnega, torej predstavo o tem, da ljudem v situaciji, v kateri so vsi enako odgovorni za skupne vire, preprosto ne gre zaupati. Ta teza vsebuje zrno resnice: resnična tragedija je privatizacija skupnega in dejstvo, da ga ljudje niso zmogli zaščititi pred tistimi, ki so jim ga izmaknili. Če hočemo odpraviti kapitalizem, se moramo naučiti, kako se obraniti pred tistimi, ki vsiljujejo *tragedije lastnine*.

Odvzeli so nam že toliko sveta, da bi imeli velike težave z orientacijo, če bi si ga nenedoma spet delili z drugimi. Bežen vpogled v to, kako bi to lahko bilo videti, lahko ponudijo

nedavne vstaje, v okviru katerih so ljudje ustvarili avtonomne cone zunaj kapitalizma: Oaxaca 2006, Atene 2008, Kairo 2011. Vznemirjenje trenutka zasedbe prostora in spremembe njegove namembnosti ter spontanega delovanja množic ima zelo malo skupnega z vsakdanjim življenjem v kapitalistični družbi. Odprava kapitalizma ne pomeni zgolj skupne rabe materialnih dobrin, temveč tudi ponovno odkritje drug drugega in nas samih – pomeni sprejetje popolnoma drugačnega načina bivanja.

Kapitalizem drvi v katastrofo

Ne glede na to, kako zelo stabilen se kapitalizem zdi v nekaterih delih sveta, vstopamo v novo obdobje krize in negotovosti.

Danes je kapitalizem bolj vseprežemajoč kot kdajkoli prej. Temeljna izkušnja prejšnje generacije je bila *odtujenost*. Njene pripadnike je zaznamoval občutek neskladja med vlogami, ki so jih imeli v produkcijskem procesu, in med njihovo lastno subjektivnostjo. Za trenutno generacijo je na drugi strani značilna *identifikacija* z ekonomskimi vlogami, ki prodirajo v vsako sfero življenja. Toda v trenutku svoje velike zmage je kapitalizem v bolj negotovem položaju kot kadarkoli prej.

Vsi mirovni sporazumi iz 20. stoletja so potekli. Višje plače, ki jih je Henry Ford ponudil svojim delavcem, so – tako kot delovna mesta sama – izginile. Sindikate je po desni prehitela globalizacija, socialistične države nekdanjega vzhodnega bloka je tranzicija pripeljala v kapitalizem prostega trga, socialna demokracija nekdanjega zahodnega bloka pa je globoko sredi procesa razgradnje. Pomen teh kompromisov ni bil zgolj v tem, da so odvrčali konfrontacije, temveč tudi v tem, da so perpetuirali kapitalizem. Fordovo zvišanje plač je njegovim delavcem omogočilo, da so si lahko sami privoščili izdelke in s tem širili piramidno shemo, sindikati pa so kapitalistom preprečili, da bi ti do konca obubožali svojo potrošniško bazo. Zdaj, ko so kapitalisti opustili prejšnje oblike kooptacije in *samoperpetuacije*, je prihodnost ponovno odprta. Stare alternative so diskreditirane in z gotovostjo lahko napovemo prihod novih revolucionarnih idej v ospredje.

Kapitalizem temelji na neskončni akumulaciji dobička, ki pa mora od nekod priti. Običajen zaplet je naslednji: ko delavce izčrpaš do konca, sledi nižanje profitne stopnje, njej pa stagnacija trga. Ta problem je bilo do nedavnega mogoče reševati z nenehnim vključevanjem novih virov in populacij v procese proizvodnje in porabe. Kapitalizem se je razširil po vsem svetu in prav vsakdo je tako ali drugače vključen vanj, to pa pomeni, da ima poslej tudi vsaka kriza globalni značaj. Sočasno s tem, ko je industrijska proizvodnja dosegla svoje ekološke meje, je tehnološki napredek velik del delovne sile naredil za nepotrebnega, kar ustvarja vse bolj nemirno presežno populacijo.

Kapitalizem je na robu krize že nekaj desetletij. Razširitev dostopa do posojil na čedalje širše kroge izkoriščanih je bila mehanizem ohranjanja porabe na dovolj visoki ravni v razmerah, v katerih seje siromašenje delovne sile stopnjevalo. Ko je stopnja profitov iz materialne produkcije dosegla svoj maksimum, so investitorji svoje bogastvo premaknili na finančne trge upajoč na zaslužke od finančnih špekulacij. Velika večina inovacij se je osredinila na nove *nematerialne* trge: informacije, znamčenje, socialno mreženje. Toda vsem tem manevrom je uspelo zgolj za nekaj časa prestaviti dan polaganja računov.

Finančni obrat leta 2008 ni bil kakšen naključen dogodek, temveč znanilec prihodnosti. Zdaj ne moremo preprosto čakati, da se stvari vrnejo v normalno stanje. Čeprav morda naslednja faza krize ZDA ne bo zadela še leta ali desetletja, se bo to zagotovo zgodilo. Že zdaj kapitalistična ekonomija ljudem komaj zmora dati dostojne službe, kaj šele smiselno življenje. Tudi če jo ocenjujemo po njenih lastnih materialističnih merilih, ta ekonomija ne deluje.

Prav tako ni naključje, da to besedilo bereš ravno zdaj. Kolikor je ekonomija konkretna manifestacija vrednot in hierarhij naše družbe, toliko finančna kriza označuje krizo zaupanja v sistem sam. Nov val nemirov je zagotovo na obzoru.

V nemirnih obdobjih ljudje ponovno premislijo svoje predstave in vrednote. Seveda ne moremo z gotovostjo napovedati, kaj bodo ti nemiri prinesli in tudi če kapitalizem propade, mu lahko sledi še *kaj slabšega*. Trenutno je izjemno pomembno vzpostaviti pozitivne primere upora in alternativ kapitalizmu. Med družbenimi nemiri se lahko predstave ljudi o tem, kaj je *mogoče*, spremenijo zelo hitro, toda njihove predstave o tem, kaj si *želijo*, po navadi ostajajo bolj stabilne. Ta razlika pojasni, zakaj samonikle vstaje pogosto privolijo v zahteve, ki so precej manj radikalne od samih vstajniških praks: naša domišljija potrebuje precej časa, da ujame korak z realnostjo.

Morda se v tvojem okolju trenutno nič ne dogaja. To pa še ne pomeni, da bo tako tudi ostalo. O nemirih, katerih obrisi se že zarisujejo na obzoru, razmišljaj vnaprej: predstavlja si, da si se znašel sredi njih, in se vprašaj, kako bi se želel nanje pripraviti. Razmišljaj o tem, kako čim bolj povečati verjetnost, da se obrnejo v najboljšo smer.

Ne ponujamo edine poti iz kapitalizma, toda verjamemo, da je naša najbolj privlačna. Ne predlagamo korporativnega fevdalizma, etničnih spopadov, koncentracijskih taborišč, ekološkega propada, svetovne lakote ali jedrske vojne. Nekaj desetletij ostrih družbenih konfliktov ni nič v primerjavi s katastrofami, ki nas čakajo, če ne prevzamemo pobude. Nobenega dvoma ni o tem, da se bo svet spremenil. Od nas pa je odvisno, ali bo to sprememba na boljše ali na slabše.

Ne pestujemo utopije, temveč zgolj ohranjamo upanje na to, da utegnemo kot človeška vrsta preživeti še nekaj tisoč let, in se želimo učiti iz praks, ki so se v zadnjem milijonu let uspešno ohranjale kot zdrav del ekosistema. Ta skromna težnja nas postavlja v neposreden konflikt z obstoječim družbenim redom.

Polovični ukrepi niso rešitev

Kaj lahko odpravi tiranijo trga? Prepričani smo, da je ravno to najpomembnejše vprašanje, na katero pa nimamo lahkih odgovorov. Polovični ukrepi so do neke mere privlačni, saj se zdijo lažje dosegljivi kot strukturne spremembe. Dejansko bi bilo lažje v celoti odpraviti kapitalizem kot pa spremeniti njegove posamične učinke, ne da bi hkrati posegli tudi v strukturne vzroke zanje. Za začetek identificirajmo nekatere nedelujoče pristope, nato pa formulirajmo nekaj predlogov, ki se utegnejo izkazati za uspešnejše.

Humanitarno delo ne bo odpravilo problemov, ki jih povzroča kapitalizem. Ne bo jih odpravilo prostovoljno delo, pa tudi enotematske kampanje ne. Vse življenje lahko drugega za drugim blažimo simptome, ne da bi pri tem naredili kakršenkoli korak naprej pri iskanju zdravila. Pleskanje kapitalizma v »zeleno« ga ne bo na dolgi rok naredilo nič bolj vzdržnega. Takšnega ga ne bo naredilo niti omejevanje porabe. V situaciji, ko ekonomija nagrajuje uni-

čevalno vedenje, pomeni prostovoljno sprejemanje omejitev zgolj prepuščanje moči manj etičnim tekmečem. Podobno velja, da dokler obstajajo spodbude za uničevalno vedenje, do tedaj lahko zgolj najbolj avtokratski režimi ljudem preprečijo, da se obnašajo v skladu z njimi. Ekološki propad ali ekološki fašizem: obstajati mora tudi neka druga možnost.

Sindikati nas ne bodo rešili pred kapitalizmom. Danes korporacije po svoji volji selijo službe po zemeljski obli in upor na enem samem delovnem mestu ali celo v eni sami državi ni več učinkovit. Tudi če bi lahko zaščitili pravice delavcev v posamični panogi, bi ti s tem zgolj pridobili prednost pred drugimi izkoriščanimi in izključenimi. Potrebujemo strukture, ki bi zrušile piramido samo in ne takšnih, ki bi zgolj varovale interese specifične skupine v njej.

Zaradi razvoja tehnologije kapitalizem ne bo postal zastarel. Deljenje datotek, prosta programska oprema in socialna omrežja ne spreminjajo materialne neenakosti v njenih temeljih. Dokler ekonomija odločilno oblikuje naše življenje, do takrat nas bodo participatorni tipi delovanja zgolj na neviden način vključevali vanjo.

Kapitalizmu ne moremo ubežati na individualni ravni, saj ni mesta zunaj njega, kamor bi se lahko umaknili. Izkoriščani in izključeni lahko kriminalno dejavnost uporabijo v svoj prid, toda ta še vedno ne gre onkraj logike sistema. Uspešni hekerji in prevaranti se na koncu pogosto zaposlijo v varnostnih korporacijah ali pri FBI.

Za osvobodilna gibanja, ki temeljijo na identiteti, velja, da ne bodo odpravila krivice in neenakosti, vse dokler se ne spopadejo s samim kapitalizmom. Če človeka izkoriščajo ljudje, ki so mu po nekaterih osebnih okoliščinah podobni, to ne pomeni ravno izboljšanja njegovega položaja v primerjavi s situacijo, v kateri ga izkoriščajo ljudje, ki se od njega po teh istih okoliščinah razlikujejo. Tudi če bi lahko v kapitalizmu vsi imeli enake priložnosti, torej tudi če bi dominacija in izkoriščanje ne bila vezana na raso, spol ali katero drugo os zatiranja, bi tudi v tem primeru kapitalizem še vedno ostajal sistem zatiranja.

Tudi reforme izvajanja politične oblasti kapitalizma ne bodo ozdravile. Morda lahko začasno uravnesijo njegove negativne posledice, toda ko govorimo o uporabi državnih struktur, ima razred lastnikov vedno prednost. Celó če bi oblast prevzele antikapitalistične sile, bi lahko zgolj prevzele kontrolo nad kapitalom in s tem same postale novi kapitalistični razred. V 20. stoletju je to že uspelo komunistom, rezultati tega podviga pa so bili katastrofalni. Rešitve, ki predvidevajo določeno vlogo za strukture državne oblasti, lahko v najboljšem primeru težijo k temu, da se čim bolj približajo idealu, da bi prisilni aparat države posredoval pri vzpostavitvi nadzora vseh nad kapitalom. Tudi če bi bil ta scenarij res izvedljiv, bi povzročil zgolj novo vrsto pekla: avtoritarni sistem brez osrednje oblasti.

Samoupravljanje in »neposredna demokracija« ne bosta dovolj za preskok onkraj kapitalizma. Če bomo kapitalistične institucije še naprej uporabljali za namene, za katere so bile vzpostavljene, bodo te celo brez šefov ali vladarjev še naprej ohranile isto vlogo. Enako kot državni aparat še naprej *vlada* tudi, ko kralji izginejo. Če prevzamemo nadzor nad svojimi delovnimi mesti, a nadaljujemo *delo*, in če hkrati vse svoje potrebe še naprej zadovoljujemo prek ekonomske dejavnosti, kakršno poznamo, bomo še vedno trpeli isto ločenost od samih sebe in od sveta okoli nas.

Celo sredi katastrofe ni nikakršnega zagotovila, da bo kapitalizem padel sam od sebe. Več kot stoletje in pol so marksisti obljubljali, da bo kapitalizem propadel, ko bodo »materialne razmere« dovolj dozorele. Toda po vsaki krizi je bil kapitalizem še bolj stabilen. Ko se bo naslednjič znašel v nevarnosti, moramo zgrabiti priložnost in na igralno mizo zgodovine postaviti

drugačen način življenja.

Če hočemo temeljno spremembo, moramo odpraviti zasebno lastništvo kapitala. Ni drugega načina. Pri tem ne mislimo zgolj na ekonomsko in politično transformacijo, temveč tudi na socialno in kulturno, ki pa je poleg tega nihče ne more vsiliti od zgoraj, temveč jo lahko izvede zgolj samoobrambe sposobna kritična masa ljudi.

Ne moremo vedeti, ali bomo sami doživeli padec kapitalizma, toda vemo, da bo padel. Do tedaj lahko antikapitalizem v splošni imaginaciji vzpostavimo kot protipol obstoječemu redu in s tem pripomoremo k temu, da se ljudje ne združujejo okoli reformističnih ali reakcionarnih programov. Zatresemo lahko vero v kapitalistični sistem in pokažemo, da ta ni najboljši okvir za organiziranje našega življenja, kaj šele, da bi bil edini mogoč, stabilen ali zanesljiv. Kapitalizem je urok, ki ga lahko tudi zlomimo.

Nenehno osvežuj strategije in taktike

Povzemimo: že od samega začetka industrijske revolucije so uporniške pobude ljudi izhajale iz njihovih vlog v procesu proizvodnje. Na delovnih mestih so organizirali sindikate in ustvarjali subverzivne odnose v svojih soseskah. Kompromis med delom in kapitalom na začetku 20. stoletja je prvo linijo upora premaknil na področje porabe, množične nemire tistega časa pa je poganjala odtujenost množično producirane družbe. Pozneje so se potrošniški trgi čedalje bolj drobili in postajali vse bolj subkulturno specifični.

Danes smo razdrobljeni prostorsko, družbeno in kulturno, hkrati pa smo medsebojno povezani bolj kot kadarkoli prej v zgodovini. Vse morebitne prednosti prejšnjih tipov boja so nevtralizirane. Še vedno so lahko uporabni, toda od njih ne moremo pričakovati česa novega. Novih bojev ne bi smeli ocenjevali z merili, ki smo jih podedovali od starih, temveč v skladu s tem, kako učinkovito so zmožni uporabiti nove priložnosti.

Ob koncu 20. stoletja je mednarodno gibanje vzniknilo okoli protestov ob srečanjih mednarodnih organizacij, kot je Mednarodni denarni sklad. Medijski komentatorji so imeli izrazito odklonilen odnos do govora o *antikapitalizmu* in posledično so to gibanje, ki je poskusilo blokirati nov val kapitalistične deregulacije, poimenovali »antiglobalizacijsko gibanje.« Antikapitalistični kritiki so tovrstnemu »protestniškemu turizmu« očitali, da mu ni uspelo zgraditi dolgoročnih bojev v lokalnih okoljih. To je bilo sicer res, toda v dobi kozmopolitizma in globalne pretočnosti so se mednarodne mobilizacije navezale na to, kar so ljudje že počeli, medtem ko je v tedanjem kontekstu praksa lokalnega organiziranja do neke mere pomenila plavanje proti toku. Protesti, ki so spremljali srečanja mednarodnih organizacij, so do neke mere blokirali prizadevanja korporacij, da bi nasilno uveljavile še slabše delovne razmere. S tem so odigrali vlogo, ki je sindikati sami niso več zmogli.

Enako velja za očitke, da močna povezanost idej upora z določenimi subkulturami, te ideje zapira v ozke družbene skupine. Tudi to seveda drži, toda ta kritika ne pojasni, zakaj so v zadnjem času tovrstni pristopi v primerjavi z drugimi oblikami organiziranja tako učinkoviti. Odkrito antikapitalistični sindikati morda lahko igrajo pomembno vlogo v uporabi proti kapitalizmu, toda če ljudje stopijo v stik z njimi prek subkulturnih kanalov skoraj tako pogosto kot prek organiziranja na delovnem mestu, je to treba analizirati in upoštevati pri oblikovanju strategije. Izziv našega časa ni vrnitev k odlikam starih taktik, temveč premagovanje slabosti novih.

V ZDA se zdi, da procesa proizvodnje in porabe ne ustvarjata več množičnih družbenih teles, ki bi zmogla svoje interese prepoznati zunaj kapitalizma. Nasprotno, danes sta oba strukturirana tako, da sploh ne konstituirata nobenih koherentnih družbenih teles več. To ni nujno sprememba na slabše: če hočemo odpraviti kapitalizem, potem je morda dobro, če samih sebe ne konceptualiziramo glede na svojo vlogo znotraj njega. Toda kako drugače se lahko ljudje sploh združijo v upor?

Naslednja faza bojev se bo verjetno zgostila na področju *informacij*. Tako kot je sistem tovarn poleg materialnih dobrin proizvedel tudi celotno družbeno strukturo, na nove družbene formacije vplivajo sodobni načini produkcije in distribucije informacij. Zdaj, ko se je veliko pripadnikov človeške vrste znašlo zunaj procesa materialne proizvodnje, je glavni mehanizem, ki nas povezuje s trenutnim družbenim redom, tisti, ki strukturira naše interakcije in naše predstave o tem, kaj je mogoče. Novi participativni mediji služijo temu, da odvečno populacijo zaposlijo v tekmi za *pozornost*, ki poteka povsem v kapitalističnem okviru. Ta proces subtilno narekuje naše zmožnosti oblikovanja predstav.

Boj na področju informacij ne pomeni zgolj blokade spletnih strani, za kar je zgled s povračilnim udarcem za napad na Wikileaks ponudila decentralizirana skupina Anonymous. To področje sega onkraj interneta in mobilnih telefonov in se širi v vse druge strukture, s pomočjo katerih ljudje skupaj konstruirajo realnost. Zdaj gre za jezike in konceptualne okvire, torej za orodja, s katerimi človeška vrsta ustvarja pomene. Ustvariti moramo nove povezave med ljudmi, nove krogotoke informacij, ki ljudem omogočajo, da se odzivajo na svet okoli njih. Manj ko so te mreže vezane na podatkovne mreže, verjetneje bomo ohranili nadzor nad njimi.

Morda se zdi, da govorimo zgolj o boju v razmerah napredujočega poraza: kapitalizem je že zaval celoten planet in zdaj branimo svoje zadnje zaklonišče – naše lastne mentalne prostore in družbene odnose. Toda vsak posamični boj znova ogrozi celoten kapitalistični sistem. Še zlasti to velja danes, ko se lahko nove oblike samoorganizacije razširijo tako rekoč v trenutku. V takšnih razmerah lahko iskre upora presežejo omejitve aktivizma in subkulture ter katalizirajo upore širokih razsežnosti.

Ravno ob zaključevanju te knjige so izbruhnili upori po Tuniziji, Egiptu in v drugih delih Bližnjega vzhoda. Val upora brez voditeljev je sprožila nova generacija, ki je revna in odrezana od lastnih korenin, a hkrati povezana z novimi tehnologijami. Upor se je začel na obrobju, toda takoj, ko je upanje na uspeh zajelo dovolj ljudi, se je pridružila tudi preostala populacija. Egiptovska oblast se je med drugim odzvala z izklopom interneta in omrežij mobilne telefonije, toda to je ljudi zgolj še bolj razbesnelo. Vstaja v arabskem svetu (še) ni privzela antikapitalističnega značaja, toda vseeno odpira vpogled v to, kako je lahko antikapitalistična revolucija videti v praksi. Specifično tudi poudarja osrednji pomen komunikacijskih tehnologij in socialnih omrežij za velike vstaje, ki še pridejo.

V prihodnje lahko pričakujemo, da bodo oblasti skušale arhitekturo komunikacij oblikovati tako, da jim interneta sploh ne bo več treba izključiti. Korporacije, kot je Google, bodo subtilno usmerjale tok pozornosti s tem, da bodo promovirale nekatere oblike protesta in zatirale druge. Na možnost osvoboditve bo ključno vplivala stopnja, do katere nam bo uspelo ohraniti kanale proste komunikacije.

Bori se tam, kjer stojiš

Boriš se lahko ne glede na svoj položaj v kapitalistični piramidi, torej ne glede na to, ali si dijak, začasni delavec, odrski delavec s sindikalnimi ugodnostmi, odvetnik ali brezdomec in brezposeln. Največ možnosti za uspeh imaš tam, kjer se z osebno izkušnjo groze soočiš na terenu, ki ga najbolj poznaš.

Za izhodišče upora proti sistemu, v katerem je naše življenje kolonizirano, moramo postaviti družbene vloge, v katere smo prisiljeni. Upor je lahko, da omejimo na naš prosti čas in iz njega naredimo nekaj *dodatnega* – sestanek, ki ga stlačimo na konec delovnega dne, nalepka na odbijaču. To gre z roko v roki s težnjo, da se borimo za stvari, ki se ne tičejo našega vsakdanjega življenja. Prednost sindikalnega modela je, da vzame režim, ki je delavcem vsiljen, in ga obrne v prizorišče organiziranja in konfrontacije. Če konvencionalen sindikat v tvojem kontekstu ni primeren, moraš morda eksperimentirati z drugimi tipi boja: liga za samoobrambo, krožek tatov, skrivna združba za revolucionarno zavest.

Kapitalizem ni zgolj to, kar se dogaja v službi. Lahko se mu upiramo tudi v drugih delih našega vsakdanjega življenja. Svoje soseske lahko branimo pred gentifikacijo, zasedamo lahko domove ljudi, ki so jih zasegle banke, do skrajnosti lahko izčrpavamo naše upnike in nato razglasimo osebni bankrot. Na področju porabe je morda kolektivne prakse upora teže izvajati kot na področju proizvodnje, toda možnosti obstajajo. Mogoče je denimo zasesti prostore in jih uporabiti za javne dogodke, se množično pojaviti na prizorišču dragih prireditev in izsiliti vstop brez plačila vstopnine ali pa podobno množično vstopiti v trgovino in vajo ponoviti pri izhodu. Bolj ko bo naše življenje v večji meri odvisno od upora kot od podreditve, močnejše se bomo borili.

Tudi vlogo izključenega je mogoče zavrniti. Ni treba imeti *službe* in biti vprežen v produkcijska sredstva, da bi jih lahko upravičeno prevzel v svoje roke. Nič bolj kot je potrebno živeti v nakupovalnem središču, da bi ga bilo upravičeno oropati. V času, ko je čedalje več ljudi prisilno potisnjenih na rob družbe, morajo vse bolj osrednjo vlogo v uporu igrati marginalizirani.

Košarkarski trenerji svojim igralcem rečejo, naj *igrajo svojo pozicijo*. Preusmeri vire in informacije k tistim, ki jih lahko uporabijo učinkoviteje kot ti. Pogosto se zgodi, da se ljudje, ki boj proti kapitalizmu »vzamejo resno«, iz njega umaknejo – v službi dajo odpoved ali opustijo šolanje. Namesto da bi s tem *prekinjali* kapitalistične procese, v njih zgolj prenehajo sodelovati. Za kapitaliste je to povsem sprejemljivo, saj je ena od družbenih funkcij presežne populacije ravno ta, da jo sestavljajo vsi tisti, ki bi lahko, ko bi imeli priložnost, delali težave. Bolje je biti ofenziven. Ne daj odpovedi v službi, temveč počakaj na trenutek, ko bo šef najbolj ranljiv, razglasi stavko ter povabi sodelavce in sodelavke, naj se ti pridružijo. Ne opusti šolanja, da bi se pridružil aktivistični kampanji, temveč organiziraj prekinitve pouka in *teach-in*, organiziraj študentsko skupino, ki bo lahko denar preusmerila stran od univerze, poskusi zasesti fakulteto. Ko te odpustijo ali vržejo z univerze, boš z vso pravico nadaljeval svoje življenje.

V kapitalizmu ne obstaja moralni položaj: biti niže v piramidi ni nič bolj etično od položaja više zgoraj. Od pomiritve z lastno vestjo nima nihče nič. Pusti drugim, da igrajo na svojih položajih, in ne izgublaj energije s tem, da jih sodiš. Od moraliziranja z namenom potrjevanja lastne večvrednosti si ni kaj obetati. Ne gre za to, da imaš *prav*, gre za to, da si *nevaren*. S tem, ko se ločujemo v rivalske skupine, prihranimo za kapitaliste napore ločevanja in preobračanja pozornosti.

Vsak položaj v piramidi je kompromis, toda svoj kompromis izberi previdno. Tvoja izbira

bo določila tvoje izkušnje, tvoje identifikacije in s tem neizogibno tudi tvoje interese. Način tvojega dostopa do virov bo oblikoval tvoje vrednote in tvoje razumevanje človeške narave. Če je tvoj cilj zbiranje denarja za subverzivne projekte in se s tem namenom dokoplješ do dobro plačane službe, se ti lahko zgodi, da izgubiš stik s tistimi, ki ne uživajo ugodnosti tega položaja. Lahko pa tudi preprosto izgubiš vero v to, da so ljudje sploh zmožni »karkoli narediti«.

Bori se skupaj z drugimi, pri tem pa imej v mislih njihove interese, toda upora nikoli ne razumi kot nekakšno prostovoljno delo, ki ga opravljaš v njihovem imenu. Pozabi na poskuse, da bi identificiral »najbolj revolucionarni razred« ali da bi v iskanju »zaveznika« našel nekoga, ki mu gre še slabše kot tebi. Če bojev drugih ne izkusiš *kot svoj lastni boj*, potem se bo na tvoje zavezništvo težko zanesti. Najboljša podpora, ki jo lahko komurkoli daš, je, da pokažeš, da lahko boj vsakomur od nas kaj prinese in tako ogrozi strukturo oblasti.

Svojih privilegijev ne smeš imeti za dane. Nasprotno – s tem, ko zavrneš svojo vlogo v piramidi, zavrneš tudi privilegije, ki so povezani z njo. Beli protestniki ne prekinejo zares delovanja kapitalizma, dokler ne prisilijo policije, da jih obravnava enako, kot delikvente druge barve kože. Toda najučinkovitejši boš, ko boš sebi podobnim omogočil, da se uprejo, ne pa takrat, ko se boš obnašal kot zvesti vojak v kampanji nekoga drugega. Ne glede na to, kaj te je potisnilo čez rob, poskrbi, da se to zgodi vsem, ki imajo podobno izkušnjo.

Bisto ni v tem, da ti uspe neko malo maščevanje ali da pridobiš neko ekonomsko prednost, ki je sicer ne bi imel, temveč predvsem v povezovanju, širjenju povezav in poglobljanju svojega nabora veščin. Začni z nekaj prijatelji, torej z ljudmi, ki jim zaupaš. Navadi se na to, da oblikuješ načrt in ga nato tudi izvedeš, da se odzoveš na stvari, ki te jezijo ali žalostijo, da se navadiš na *neposlušnost*. Ko boš naletel na druge ljudi, ki počnejo enako, boš gradil mreže, ki lahko v akcijo stopijo skupaj.

Takoj ko ljudje vidijo, da je *nekaj drugega* res mogoče, to spreminja kontekst njihovega sprejemanja odločitev. Obdobja zatišja med nemiri so priložnosti za vzpostavitev vzorčnih primerov praks upora, ki se lahko nato v vročici upora hitro primejo.

Ne pusti, da izbijejo življenje iz tebe.

Širi naracije, ki legitimizirajo upor

Vsi hočejo drugačen svet, toda nihče ne ve, kako priti do njega. Tudi tisti, ki so se odločili za odprt boj, niso prepričani o tem, kje začeti ali od kod črpati gotovost, da se jim bodo drugi pridružili.

Zato je tako pomembno vzpostaviti točke srečevanja takrat, ko se nekaj zgodi. Ko je decembra 2008 policija v Atenah umorila Alexisa Grigoropoulou, je vsa Grčija izbruhnila v upor. Novembra 2010 so se desettisoči v Veliki Britaniji dvignili proti novemu zakonu, ki bi zvišal šolnine. V obeh primerih je končno prišlo do tega, da so radikalne sile razpolagale z naracijo, ki se je zdela prepričljiva tudi splošni populaciji in je prečila kulturne ter politične razlike. Hkrati je ta naracija legitimizirala tudi tiste oblike upora, ki so se prej številnim udeležencem protestov zdele povsem nesprejemljive.

Po navadi točke srečevanja vzniknejo kot odziv na neko novo krivico, ki preseže stopnjo zatiranja, na katero so se ljudje navadili. Ljudje lahko relativno z lahkoto nasprotujejo novim izpadom, toda težko si zamislijo pozitivno alternativo. Sama legitimnost je družbeno konstruirana

tako, da naj bi ostala zunaj dosega upornih. Izključeni denimo nimajo »legitimnega ozemlja«, na katerem bi lahko branili svoje pravice. Tem omejitvam je mogoče kljubovati s poudarjanjem naracij, ki gredo globlje od govora o »policijskih zlorabah« ali »nepravični zakonodaji« ter ponujajo bolj temeljne kritike in bolj transformativne vizije. *Deluj* na podlagi teh naracij: ideje ostajajo brez moči, vse dokler ljudje ne vidijo drugih, ki jih obravnavajo, kot da so te *realne*.

Bodi na preži za ranljivimi točkami in prelomnicami v trenutnih konfiguracijah oblasti. Moč je danes neenako razporejena, poleg tega privzema tudi različne valute – denar, pozornost, družbena teža – ki niso popolnoma zamenljive med seboj in katerih dinamika ne sledi istim zakonom. V prihajajočih konfliktih se bodo nekatere od prelomnic verjetno zatresle okoli napetosti med temi različnimi valutami, kar utegne okrepiti možnost naše uspešne intervencije.

Najdi načine boja, ki imajo zmožnost širjenja

Učinkovitost določene oblike upora ključno izhaja iz njene zmožnosti, da se širi oziroma da prispeva svoj delež k drugim oblikam upora. Najodločilnejši vidik vsakega dejanja kljubovanja je njegov odnos do drugih tovrstnih dejanj.

Kdor se bori proti sponam kapitalizma, se mora identificirati z vsemi drugimi ljudmi, ki so del tega širšega boja. In to ne glede na to, kako učinkovit bi posamičen boj morda utegnil biti. V nasprotnem primeru jih bodo kapitalisti nevtralizirali tako, da bodo sicer ugodili njihovim zahtevam, toda to bodo storili na račun vseh drugih. Končni horizont tega pristopa je menjava vladajočega razreda, toda brez temeljne spremembe sistema.

Moč upora se meri povsem drugače kot moč policije. Moč vstaje je družbena in ne vojaška. Zanja so bistvenega pomena nalezljivost, vpletenost splošne populacije in transformativnost odnosov, ki se vzpostavljajo znotraj nje. Če zadržijo ljudski značaj, lahko ljudske vstaje premagajo precej bolj opremljene vojaške sile. Toda ko strani v spopadu postanejo fiksirane, obseg vstaje pa je mogoče jasno določiti, takrat se vladarji ponovno lahko varno zanesejo na brutalno silo.

Ne dovolite nasprotnikom, da vas izolirajo od tistih, ki so vam blizu. Ne se pustiti stlačiti v karanteno subkulturnih niš in ne dovoliti radikalcem, da vam vsilijo obskurne referenčne točke, ki bodo otežili vašo komunikacijo s splošno družbo. Niso sama gibanja tista, ki udeležujejo socialno spremembo, odločilno vlogo pri njej imajo nalezljivi primeri transformacije. Ljudje, ki so se znašli sredi resnične transformacije, lahko revolucionarnemu projektu ponudijo več kot partizani revolucije, ki se že trideset let niso spremenili. Prvi morda res še niso premislili vseh svojih politik in taktik, vendar njihovo nekonsistentnost in nerodnost uravnotežujejo fleksibilnost, zanos in optimizem ter osebni odnosi z ljudmi, ki se še niso odločili, na kateri strani so. Identiteta radikalcev, okoli katere se pozneje pogosto kristalizira delovanje novih ljudi, vpliva na prevzem bolj statične vloge v družbenih nemirih. Še vedno se lahko borijo, morda celo z več specializirane znanja, toda njihova pozicija je poslej fiksirana.

Najti načine boja, ki vzpostavljajo dostop do virov zunaj kapitalizma

Eno najpomembnejših vprašanj, ki si ga moramo zastaviti, ko ocenjujemo uspešnost posa-

meznih taktik ali strategij, je, ali te odpirajo več priložnosti in širijo dostop do virov. Za doseg cilja je včasih vredno sprejeti izgubo, toda ko se enkrat preveč razdaš, si zelo težko opomoreš. Precej projektov na koncu propade, ker jim ne uspe povrniti virov, ki so vanje investirani: ne moreš nadaljevati izčrpavajočega boja v nedogled, ne da bi od kod kaj dobil povrnjeno.

Toda, če način boja zagotavlja dostop do virov, potem se je enako pomembno vprašati, kako bodo ti krožili, in kako zagotoviti, da bodo na voljo tistim, ki jih potrebujejo. Če nočemo reproducirati kapitalističnih lastniških odnosov, moramo nasloviti materialne potrebe in hkrati tvoriti drugačen odnos do dobrin. Upor je *antikapitalističen* zgolj do točke, do katere neposredno vzpostavlja te odnose. Če viri, do katerih se dokopljemo, še vedno delujejo v okviru zasebne lastnine, lahko tudi v naših krogih pričakujemo enako dinamiko, kot jo vidimo v kapitalistični ekonomiji.

Gradnja nove infrastrukture lahko na drugi strani demonstrira drugačen način življenja in omogoči ljudem, da začnejo vanjo tudi osebno vlagati. Ob vsem pritisku popolne privatizacije vsega je to seveda velik izziv, toda v obdobjih zloma kapitalističnega nadzora stvari nenadoma postanejo precej lažje. Pripravljeni moramo biti zagrabit vsako priložnost za vzpostavitev oblik skupnega bogastva.

Piratstvo je bilo pred štirimi stoletji tako učinkovito zato, ker je bilo odprto morje relativno varen prostor. Mornarji so se lahko razmeroma preprosto znebili svojih kapitanov in prevzeli nadzor nad ladjo. Ta je bila družbo v miniaturi obliki, hkrati pa je bila zunaj dosega oboroženih sil, ki so vzdrževale delikatno razmerje moči na kopnem. Prvi ukrep mornarjev, ki so se uprli – preden so se odpravili na vojno proti staremu redu – je bil, da so na novo določili pravila igre in kolektivizirali vse, kar je bilo na krovu. Ta oblika upora se je lahko širila na različne načine: z nekakšno celično delitvijo, ko se je posadka razdelila na dve skupini; z viralnim napadom, ko so pirati napadli drugo ladjo in osvobodili posadko; z okužbo, ko je mornar s izkušnjo piratstva prišel na novo ladjo; in z govoricami, ki so jih mornarji slišali o drugih piratskih uporih in so se tudi sami odločili za tak poskus. Katera mesta bi lahko bila piratske ladje našega časa? Kateri prostore in vire lahko zasežemo in obrnemo proti družbi zasebnega lastništva?

Praksa kolektiviziranja dostopa do virov mora vseskozi proizvajati učinke tudi na ravni praznjenja moči same. Vstajniške skupnosti se morajo braniti pred zunanjimi nasprotniki in pred notranjim poskusom koncentriranja moči. Zato morajo vzpostaviti številne strukture moči, ki se medsebojno uravnotežujejo in s tem spodkopavajo nove hierarhije. Do svobode ne pelje nobena bližnjica; politične stranke in voditelji je ne morejo doseči za nas, lahko nam jo zgolj vzamejo. Če ne bomo dovolj previdni, lahko vržemo vse vlade tega sveta in zasedemo vsa delovna mesta, ne da bi se za en sam korak približali nadzoru nad našo usodo.

Dolgoročno ne gre za to, da bi zagotovili enako distribucijo stvari tudi v prihodnje, temveč za vzpostavitev takega odnosa do materialnih dobrin, ki bi nam vsem omogočil, da pod svojimi pogoji spoznamo svoje potenciale. Prenehati moramo gledati na nas same in na druge skozi vloge, ki jih imamo v kapitalistični družbi. Ustvariti moramo nove koncepte življenja.

Pokaži jim, kdo je šef: *nihče!*

Bodi pripravljen na dolg boj

Trenutka spremembe se ne da z gotovostjo napovedati. Bolj trhel ko bo stari red, bolj agre-

sivno bo zaklinjal svojo večnost. Režim, ki si ne more privoščiti izrazov lastne šibkosti, se bo za vsako ceno izogibal kompromisom.

V tem kontekstu morda vmesni cilji sploh niso mogoči. Upor se lahko zdi čedalje manj učinkovit in čedalje bolj »iracionalen«. Vse dokler končno ne doseže kritične točke.

Potemtakem se je pomembneje kot na neposredno učinkovitost upora osrediniti na njegovo vsebino. Ali ustvarja nove odnose med ljudmi in nov odnos do materialnih dobrin? Ali demonstrira vrednote, ki sežejo onkraj kapitalizma? Pozabimo na to, ali doseže svoje navidezne zahteve – zanima naj nas, ali pripomore k vzniku novih bojev, k novi nevladnosti?

Delavske boje lahko danes, ko delo postaja hkrati vse bolj začasno, vse bolj invazivno, ko se seli po vsem svetu ter hkrati pronica v vse pore življenja, prepoznavamo daleč stran od delovnih mest preteklosti. To ne pomeni, da moramo opustiti boje na samih delovnih mestih, pomeni pa, da moramo ponovno osmisliti njihove cilje in merila za učinkovitost, saj lahko le tako pozitivno pripomorejo k novim tipom konfliktov.

Vsakič, ko iznajdemo nov način boja, spremenimo teren in odpremo prostor za nepredvidene možnosti. Bitko lahko na koncu sicer izgubimo, toda hkrati morda ustvarimo nov družbeni tok, iz katerega pridejo novi borci in nove inovacije. Pripravljeni moramo biti na leta in desetletja trajajoč boj in se medtem ne predati obupu. Pripravljeni moramo biti vztrajati na lastni poti v primeru nenadnih sprememb konteksta. Enajsti september 2001 ali izvolitev Obame leta 2008 sta bila denimo dve tovrstni nenadni spremembi, na možnost katerih moramo biti pripravljeni. Ko se bo vojna približevala koncu, bodo branilci kapitalizma zoper nas uporabili najbolj begajoča presenečenja.

Tudi ko nas bo končno presenetil nenaden val, bo ta zgolj ustoličil novo fazo boja, ki bo zagotovo trajal ves preostanek našega življenja. Popolnoma prepričani smo lahko, da bo prehod iz kapitalizma v nek drug družbeni okvir težak in dolgotrajen proces.

Sprememba mora biti temeljna

Ko ena struktura moči klone pod pritiskom, se lahko fragmenti starih hierarhij, ki so ostali znotraj nje, rekonstituirajo. Takoj po orkanu Katrina, ki je opustošil New Orleans, je na primer sestav policistov, ki niso bili v službi, in ljudskih milic vzdrževala nadzor nad ulicami. Če je ena od nalog policije, da nadzoruje gibanje črnih in rjavih ljudi, ljudske milice to funkcijo opravljajo tudi takrat, ko se celoten legalen aparat zlomi.

Delovanje vsake institucije, valute ali oblike hierarhije omogočajo subtilne vrednote in prakse. Tako kot nič drugega ne bi moglo imeti vloge kapitala brez konvencije zasebne lastnine, tudi policijske postaje ne bi bile mogoče brez konvencij *oblasti* in *dolžnosti*. To niso zgolj abstrakcije, temveč konkretni družbeni odnosi, v katere ljudje živijo svoja celotna življenja, zato jih občutijo kot *realna*, četudi so družbeno konstruirana. Policija velja za model tega, kaj pomeni izvajati oblast: otroci odraščajo ob igri z akcijskimi figurami, odrasli na tisoče različnih načinov *igrajo policijo* drug drugemu. Naše predstave so s tem tako zelo zaznamovane, da sami pogosto prevzamemo podobno zatiralske vloge celo v projektu osvobajanja.

V institucijah so posamezniki lahko zamenljivi. Podobno velja tudi za institucije, ki jih lahko pri opravljanju določene družbene *funkcije* hitro zamenja neka druga institucija. Poleg policije lahko identificiramo številne druge funkcije, ki so sicer manj očitno zatiralske, toda

zato nič manj osrednje za delovanje kapitalizma. Če hočemo preoblikovati družbo, ni dovolj, da zgolj uničimo institucije, identificirati moramo družbene funkcije, ki jih te opravljajo. Sicer se bomo sami znašli na njihovem mestu. Celo brez kapitala ali policije se lahko pojavijo povsem nove strukture, ki vsilijo zatiranje in odtujenost.

Nobenega razloga ni, da bi verjeli, da bo propad kapitalizma avtomatično prinesel svoboden svet. Ta del je odvisen od nas.

Prevedel: Andrej Pavličič